

Research Paper / Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received 09.09.2021 Kabul Tarihi / Accepted 29.11.2021

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın Evrensel Gıda Sistemi ve Dağıtımındaki Rolünün Analizi / Analysis of the Role of the United Nations World Food Program in the Universal Food System and its Distribution

Emrah Atar

Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi PhD, Recep Tayyip Erdoğan University
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Political Science and Public Administration
emrah.atar@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-1221-5415>

Abstract

In the face of global phenomena such as demographic change, increasing global population, climate change, and changes in agricultural production, sustainability problems arising from effective food systems are highly discussed today. It is an expected fact that this problem will probably become more severe in the future. Because the current food production and consumption is far from sustainable, a more pessimistic picture emerges when we add that poverty rates have increased in recent years and that millions of people cannot healthily obtain food. Considering that we are faced with long-term problems with the inadequacy of current policies, it is inevitable that food policies should be reviewed together with an urgent action plan. While doing this, it is necessary to pay attention to the policies that affect the access of food consumers to food, functional value chains, fair market environments, infrastructure and stability policies. In particular, important innovations and new understandings emerge regarding the micro-foundations of political decision-making, the influence of political institutions and ideology, and the role of the media. In addition, the influence of national and international non-governmental organizations as well as private sector organizations play an essential role in shaping food environments. The agriculture and food sector comes into sight as an ideal field of science to study the political economy of public policies. In this direction, this article examines how the public and private sectors use the existing policies in the food literature; What steps have been taken to ensure food supply; Food price increases due to inflation increases experienced during the Covid-19 period; and finally, it discusses the role of the United Nations World Food Program in food production and transportation in the national and international arena.

Keywords: Food policies, public sector, private sector, Covid-19, UN World Food Program

Özet

Demografik değişim, artan küresel nüfus, iklim değişikliğinin, tarımsal üretimin değişikliğe uğraması gibi küresel sorunlar karşısında, etkili gıda sistemlerinden kaynaklanan sürdürülebilirlik sorunları günümüzde fazlasıyla tartışılmaktadır. Bu sorunun gelecekte muhtemelen daha ciddi hale geleceği şüphe uyandırmayacak bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Çünkü, mevcut gıda üretimi ve tüketimi, sürdürülebilir olarak kabul edilebilirliğin oldukça uzağında yer almaktadır. Yoksulluk oranlarının son yıllarda arttığı ve milyonlarca insanın sağlıklı bir şekilde gıda temin edemediği gerçeğini de eklediğimiz zaman ortaya daha karamsar bir tablo çıkmaktadır. Mevcut politikaların da yetersizliği ile beraber uzun vadeli sorunlar ile karşı karşıya olduğumuzda göz önünde bulundurulursa, gıda politikalarının acil bir eylem planı ile beraber tekrardan gözden geçirilmesi kaçınılmaz olarak durmaktadır. Bunlar yapılırken özellikle gıda tüketicilerin gıdaya erişimini etkileyen politikalar, işlevsel değer zincirlerine, adil pazar ortamlarına, altyapı ve istikrar politikalarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Özellikle siyasi karar almanın mikro temelleri, siyasi kurumların ve ideolojinin etkisi ve medyanın rolü ile ilgili olarak önemli yenilikler ve yeni anlayışlar karşımıza çıkmaktadır. Özel sektör kuruluşları ile beraber ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının etkisi de gıda ortamlarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada özellikle Birleşmiş Milletler önemli bir yere sahip olmaktadır. Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlar uluslararası arenada aktif rol almış ve gıda programı doğrultusunda bölüşümün daha adil yapılabilmesi noktasında önemli adımlar atmıştır. Dünya Gıda Programı da bu noktada karşımıza çıkan önemli kurumlardan birisidir. Tarım ve gıda sektörü, kamu politikalarının politik ekonomisini araştırmak için ideal bir bilim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda bu makale, gıda literatüründe var olan politikaların kamu ve özel sektör tarafından nasıl kullanıldığını; Gıda temini için hangi adımların atıldığını, Covid-19 döneminde yaşanan enflasyon artışları nedeniyle ortaya çıkan gıda fiyat artışlarının; ve son olarak ise Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın gıda üretiminde ve ulaştırılmasında ulusal ve uluslararası arenada nasıl bir rol oynadığı tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gıda politikaları, kamu sektörü, özel sektör, Covid-19, BM Dünya Gıda Programı

Giriş

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren gıdaya ihtiyaç duymuştur. Gıda ihtiyacını gidermek için üretmeye başlayan insanlık zamanla sistemi oturtmuş ve istenilen seviyelerde üretim ile hayatlarını ikame etmişlerdir. Zaman ile artan nüfus ve gelişen sanayi imkanları ile beraber doğal ürünlere ulaşımında zorlaşmıştır. Yaşanan olumsuz gelişmeler ve gelişimini tamamlayamayan toplumların fazla olması insanların kendilerine yetecek seviyede dahi besin ihtiyaçlarını karşılayamam sorunu ile yüz yüze gelmelerine neden olmuştur. Bu da ekonomik krizler ile beraber gıda krizlerinin de hayatımıza girmesine neden olmaktadır. Bu tarz krizler ile beraber milyonlarca insan zaten kötü durumda olan tarım ve gıda tedariklerinin tamamen yok edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır.

Ek olarak, tarım ve üretim hizmetlerinde ortaya çıkan eksiklikler veya adaletsiz dağılım gibi sorunlarla beraber oluşan gıda sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Örneğin, dünya genelinde, nüfusun ihtiyaç duyduğundan daha fazla gıda üretilmesine rağmen açlığın önemli bir sorun olmaya devam ettiği ülkelerden birisi de Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ülkede milyonlarca insan gıda güvencesi olmayan hanelerde yaşamlarını devam ettirmektedir (Hampton, 2007). Bu durum pandemi ile beraber daha kötü seviyelere çıkmaktadır. Covid-19 vurmadan önce, yaklaşık 13,7 milyon hane veya tüm ABD hanelerinin %10,5'i 2019 boyunca bir noktada gıda güvensizliği yaşarken, pandemi döneminde, ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gıda alamayan veya bir sonraki öğünlerinin nereden geleceğinden emin olamayan 35 milyondan fazla Amerikalı için geçerli (Silva, 2020). BD'de durum böyle iken Afrika ve Güney Asya ülkelerinde daha vahim bir durum mevcuttur. Bu tür gelişmemiş bölgelerde, açlık, sağlıksız beslenme ve kötü gıda politikalarından kaynaklı ölüm oranları her geçen gün artmaktadır. Buna ilişkin verilen ilerleyen bölümlerde verilecektir.

Yaşanan tüm bu olumsuzluklar karşısında, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (Word Food Programme WFP) odak noktası haline gelmiştir. Dünya Gıda Programı, uyguladığı politikalar nedeniyle birçok kişi ve kurum tarafından eleştirilse de bugün saygın kuruluşlar arasında kendisine yer bulmuştur. Lynch (2019) yılında Foreign Affairs için kaleme aldığı yazıda, kurum personellerinin, Dünya Gıda Programında yetkinin kötüye kullanılması, taciz ve yaygın ayrımcılıktan şikâyet ettiklerini belirlemiştir. Bunun üzerine tartışmalar daha da artarak devam etmiştir. Gıda politikalarının uluslararası arenada daha aktif bir şekilde dizayn edilmesi noktasında önemi olan bu kuruluş, siyasi, sosyal, ekonomik koşullar göz önüne alındığı zaman aslında çok daha büyük sorumluluklar alması beklenebilirdi. Dünya genelinde artarak devam eden yoksulluk ve kötü beslenme konularında çok daha aktif katılım ve yönetim sistemlerinin benimsenmesinde de yapıcı ve yaptırıcı bir rol oynaması beklenmektedir. Küresel açlığın ve yoksulluğun, küresel politikalar ile çözüme ulaştırıla bilineceğini düşündüğümüz zaman bu iddiaların önemini daha iyi anlayabiliriz.

Dünya Gıda Programı (WFP) şu anda Birleşmiş Milletler Özel Ajanslarının en büyüğü ve tartışmasız en başarılılarından biridir, ancak 1990'ların başından beri uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından çok az inceleme yapılmıştır (Ross, 2007). Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı aslında insani yardım operasyonları kategorisine girmiş olması birçok akademisyenin ve bilim insanının ilgisini çekmeye yeterli olmuştur. Gıda politikalarının temelinde ve ulaştırılmasındaki hedefinde sorunların başında gelen açlık, yoksulluk ve kötü beslenmeyi en aza indirme noktasında da yerel hükümetlerden ziyade insani yardım operasyonlarının çokluğu, verimliliği ve etkililiği hedefe ulaşma noktasında önem arz etmektedir (Cozzolino vd., 2012). Bütün bu düşüncelerin gölgesinde Dünya Gıda Programı'nın gıda, açlık ve kötü beslenme gibi konularda ulusal çıkarların uluslararası toplumu korumak ve güçlendirmek için temel zorunluluklarla gerçekten mücadele edip edilmediği konusu tartışıla gelmiştir (Finnemore ve Sikkink 2001). Eleştirilerin en büyük odak noktalarından biri bu tarz organizasyonları yürüten kurumların çıkar odaklı programlar yürütmesi olarak gösterilebilmektedir. Çıkar odaklı politikalar yürütülmesinin de en büyük eleştirisi batı merkezli ülkelerin tekeline girme tehlikesi gösterilebilir. Ross (2011) kitabında, Dünya Gıda Programı'nın yozlaşmış hükümetlerin çağrılarına çok kolay cevap verdiğini ve hiç kimse BM'nin Dünya Gıda Programı ile rekabet edemeyeceği için çok daha kolay bir şekilde bozulma tehlikesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada uygulanan politika norm ve düşüncelerinin siyaset bilimi, kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler teorileri ile açıklanması ve desteklenmesi gerekmektedir.

Dünya Gıda Programı, Covid-19 ile önemi daha da anlaşılan beslenme eksikliğini bütün dünyadan yok edebilmek için faaliyetler yürütmektedir. Her ne kadar bu faaliyetlerin eksiklik ve Batı merkezliliği eleştirisi noktası olsa bile 2030'da dünya genelinde açlığı sıfıra indirme politikaları kayda değerdir. Nitekim bu bağlamda 2020 yılında Nobel Barış Ödül'üne layık görülmüşlerdir. Dünya Gıda Programı dünyada açlığı yok edebilmek için hem kendisi faaliyetler yapmakta hem de devletlere ve sivil toplum örgütlerine tavsiyeler verip yol göstermektedir. Bu çalışma bir yandan evrensel gıda erişimini ele alırken dünya gıda programının rolü ve işlevini de çalışmaktadır.

Verilen bu bilgiler ışığında, makalemiz üç ana kısım ve bir sonuç bölümünden oluşmaktadır. İlk olarak, politika yapıcı olarak kamu, özel ve sivil toplum sektörlerinin gıda politikaları üzerinde bir tartışma gerçekleştirilecektir. Daha sonra ise son 2008 yılı itibari ile başlayıp Covid-19 ile beraber zirve yapmış olan gıda fiyatları ve buna bağlı olarak artış gösteren yoksulluk üzerinde bir çalışma yapılacaktır. Gıda fiyatlarının artışı ile beraber ortaya çıkan kötü beslenme de bu bölümde ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise, verilen tüm bilgiler ışığında Dünya Gıda Programı'nın gıda politikalarında aldığı rol ve uyguladığı politikalar ele alınacaktır. Çalışmada elde edilen bilgiler doğrultusunda şu sonuçlardan bahsedebiliriz. Açlık, yetersiz beslenme, kötü politikalar ve kaynakların adaletsiz dağılımı günümüzde temel ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Dünya Gıda Programı'nın günümüzde yaptıkları yeterli olmasa da, hedeflere ulaşılması noktasında önemli adımlar atıldığını ortaya koymaktadır. Politika üretme ve

uygulanması noktasında sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kuruluşları ile olan ilişkilerde yetersiz kalmaktadır, bu noktada önemli adımlar atılıp iyileştirmeler yapılabilir.

1. Kamu Politikaları Olarak Gıda

Dünya genelinde, tarım ve gıda politikalarında son yıllarda artarak devam eden yenilikçi araştırmalar dikkatimizi çekmektedir. Özellikle siyasi karar alma organizmalarının temelde ön plana çıktığını görsek de, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve medyanın da aktif bir rol oynadığını açıkça görebilmekteyiz. Temelde tek amaç için bir araya gelen unsurlar bazı unsurlarda tabi ki ayrılık gösterebilmektedirler. Bu noktada daha fazla işbirliği, değişkenlerin iyi belirlenmesi, verilerin daha kaliteli seviyede elde edilmesi, uluslararası anlaşmaların dikkatli bir şekilde incelenmesi, ortaya koyulan politikaların şeffaf bir şekilde sunulması gibi birçok noktada hem kamu organları hem sivil kuruluşlara çok büyük görevler düşmektedir.

Tarım ve gıda sektörü, kamu politikalarının ekonomi politliğini araştırmak için ideal bir örnek olarak değerlendirilebilir (Anderson vd., 2013). 20. yüzyılın ortalarından sonraki dönemlerden bu yana tarım ve gıda sektörüne baktığımız zaman, sektördeki politika gelişmelerinin çoğu ani ve dönüşümsel olduğunu görmekle beraber kademeli olarak devam ettirilen politikalar olduğunu da analiz edebilmekteyiz. Ancak, son zamanlardaki birkaç önemli uluslararası gelişme, tarım ve gıda politikasının politik ekonomisini uluslararası ticaret ve kalkınma gündeminin zirvesine çıkmasına neden olmuştur (Swinnen, 2010).

Dünya genelinde ve tarihin büyük bölümünde, tarım ve gıda sektörü, en ağır hükümet müdahalelerinden bazılarına maruz kalmıştır (Dorward ve Kydd, 2004; Jayne, 2012). Bu müdahalelerin daha geniş toplum için ekonomik önemi periyodik olarak artmakta ve şuan içinde bulunduğumuz Covid-19 süreci bunun için verilebilecek güzel örneklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz sürecin daha çıkmaz bir hal almasına sebep olan durumlardan birisi de özel sektörler olarak gösterilmektedir. Çünkü özel sektör kuruluşları, bireylerin ve popülasyonların gıda ortamlarını şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır ve gıda ortamlarıyla ilgili özel sektör eylemlerinin şu anda çok sınırlı bağımsız izlemesi bulunmaktadır (Sacks vd., 2013). İdeal olarak, gıdaların beslenme kalitesi, belirli bir ülkenin politika hedeflerini karşılamak için oluşturulmuş beslenme standartlarına veya kılavuzlara göre karşı ölçülmelidir çünkü halk sağlığını ilgilendiren besinler ülkeye göre değişiklik gösterebilmektedir (Centers for Disease Control and Prevention, 2010)

Kamu sektörü ortamlarındaki beslenme politikaları/programları, sağlıklı gıdaları daha erişilebilir kılmak için önemlidir (L'Abbé vd., 2013). Gıda politikaları genellikle hükümet, devlet kuruluşları, sivil toplum kuruluşları veya özel sektör unsurları tarafından belirlenirken, birçok kamu sektörü ortamında beslenme politikası veya programı bulunmamaktadır ve bu ortamlardaki gıdaların beslenme kalitesi hakkında çok az bilgi toplanabilmiştir (L'Abbé vd., 2013). Bu noktada aslında devlet kuruluşları tarafından sunulan

gıda politikalarına geniş bir açıdan bakmak gerekmektedir. Hastaneler, okullar ve devlet kuruluşları gibi hizmet alanlarında sunulan gıdalar bu noktada önemli bir yere sahip olabilmektedir. Sonuç olarak, kamu sektörü ortamlarında gıda politikaları ve programlarının uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için mevcut örneklerin incelenmesi bizlere daha sağlıklı öngörüler elde etmemize yardımcı olacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2008 yılında ortaya koyduğu ve diyet, fiziksel aktivite ve sağlıkla ilgili küresel stratejilerini belirlediği ve uygulamaları izlemek ve değerlendirmek için ortaya koyduğu çerçeveye bakmamız gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü üye devletler için tavsiyelerini faaliyet düzeyine ve türüne göre çeşitli eylem alanlarına ayırmaktadır. Bunlar sırası ile: Ulusal stratejik liderlik, destekleyici ortamlar, destekleyici politikalar, destekleyici programlar, izleme, gözetim ve değerlendirme (WHO, 2008:6). Belirtilen politikaların gerçekleştirilebilmesi için ise de özellikle sağlıklı beslenmeyi ve fiziksel aktiviteyi teşvik eden faaliyetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi noktasında uygulamaya yönelik özel hedefler ve bu hedeflere ulaşmadaki kilometre taşlarının önemine vurgu yapılmıştır ve bunun için ise 5 temel unsur belirlenmiştir (WHO, 2008:8). Ulusal düzeyde geliştirilen herhangi bir plan veya stratejiye izleme ve değerlendirmenin dahil edildiğinden ve bir bütçe çizgisinin dahil edildiğinden emin olunması gerektiği vurgulanmaktadır. İdeal olarak, çok sektörlü bir ekip, ulusal ve alt ulusal düzeylerde programın devam edebilmesi ve uygulamasına öncülük etmelidir. Mevcut izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin ve sorumlu kurumların belirlenmesi önemsenmiştir. Bununla beraber, ortaya konulan programların sürecini, çıktılarını ve sonuçlarını izlemek ve analiz etmek için uygun göstergeleri belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Uygulama faaliyetlerinde herhangi bir revizyon veya ayarlama yapılabilmesi için izleme ve değerlendirme faaliyetlerini tutarlı ve tekrarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi de kaçınılmazdır. Bütün bu süreci belirli bir periyodik süreç içerisinde de tekrar etmek sürecin daha kaliteli bir seviyeye ulaşmasına yardımcı olacaktır. Belirtilen bu kurallar sürecin şeffaf bir şekilde sürdürülür olmasına yardımcı olacağı gibi, aslında daha sağlıklı politikaların uygulanmasına ve insanların daha sağlıklı bir gıda sistemi ile karşılaşmalarına yardımcı olacaktır.

Bir diğer örnek olarak ise Kanada'yı verebiliriz. Waterloo Üniversitesi ile ortaklaşa Okul Sağlığı için Ortak Konsorsiyum tarafından geliştirilen web tabanlı Sağlıklı Okul Planlayıcısı ile gıda politikalarının yürütülmesinde önemli adımlar atılmıştır. Sağlıklı Okullar, sağlıklı okul toplulukları oluşturmak için uluslararası kabul görmüş ve kanıta dayalı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, tüm okul topluluğunun fikirlerini paylaşmak, çocukların sağlıklı ve aktif bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için plan yapmak ve harekete geçmek için bir araya gelmesini içermektedir. Bu programın amacı ise, okul toplulukları ile ortaklaşa sağlıklı okulları kullanan öğrenci nüfusu arasındaki sağlık eşitsizliklerini azaltmak olarak görülmektedir (Healthy Schools, 2021).

Birleşik Krallık Güvenli Gıda Programı ayrıca karşımıza çıkan önemli örneklerden birisidir. Çocuklara yiyecek sağlayan herkese uzman tavsiyesi, eğitim ve destek sağlayan bu program, öğle yemeği saatlerini

ve menüleri iyileştirmeyi, çocuklarla yemek pişirmeye ilişkin ipuçlarını, yemek kulüplerini başlatmayı, her yaştan insan için yemek pişirme eğitimlerini ve sağlıklı tarifleri içeren geniş kapsamlı bir program olarak karşımıza çıkmaktadır (Children's Food Trust, 2021). Ayrıca bu program, okullara ve yiyecek içecek şirketlerine, gıda bazlı ve besin bazlı standartlarla uyumluluğun mevcut kanıtlarını önerilen minimum kanıtlara karşı değerlendirmesine yardımcı olmak için kullanılabilir.

Amerika Birleşik Devletleri ise ABD Tarım Bakanlığı (USDA) aracılığı ile Gıda ve Beslenme Hizmetleri (2012) SP34-2012: Çocukların Beslenmesini Yeniden Yetkilendirme 2010: Yeni Yemek Modellerine Uygunluk Sertifikası – Sertifikasyon Araçları, Spesifikasyonlar ve Prototip Onay Beyanı gibi birçok yasal düzenleme ile gıda sektörünü kontrol ederek politikaların bu düzenlemeler ile gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (FNS Documents & Resources, 2021). Aynı şekilde okullardaki Gıdalar için Beslenme Standartları Komitesi okul standartlarının uygulanması, ilerlemenin ve etkinin değerlendirilmesi, okullardaki gıdalar için beslenme standartlarının belirlenmesi ve daha sağlıklı bir gençlik için çalışmalar yürütmektedir. Misyonunu, Amerikan tarımını destekleyecek ve kamuoyunda güven uyandıracak şekilde çocuklara ve düşük gelirli insanlara gıdaya erişim, sağlıklı bir diyet ve beslenme eğitimi sağlayarak gıda güvenliğini artırmak ve açlığı azaltmak olarak ortaya koymuştur (FNS Documents & Resources, 2021).

Uluslararası Obezite Görev Gücü (IOTF) Çalışma Grubu tarafından çocukları hedef alan değişen yiyecek ve içecek pazarlama uygulamalarına yönelik eylemlere rehberlik etmek için yedi ilkedен oluşan bir dizi (Sidney İlkeleri) geliştirilmiştir. İlkeler, çocuklara yönelik pazarlamayı azaltmaya yönelik eylemlerin şunları yapması gerektiğini belirtir (Swinburn vd., 2011): 1. çocuk haklarını desteklemek; 2. çocuklara önemli ölçüde koruma sağlamak; 3. doğası gereği yasal olmak; 4. ticari promosyonların geniş bir tanımını almak; 5. ticari olmayan çocukluk ortamlarını garanti etmek; 6. sınır ötesi medyayı içerir; 7. politikalar değerlendirilecek, izlenecek ve uygulanacaktır.

Devlet eliyle ortaya koyulan bu uygulamalar ile beraber özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Bu doğrultuda Küresel Diyet ve Fiziksel Aktivite Stratejisi ve Birleşmiş Milletler Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar Siyasi Bildirisi'nde gıda ortamları ile ilgili olarak özel sektör için bazı eylem planları önerilmiştir. 2004 yılında alınan kararlar doğrultusunda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Küresel Diyet ve Fiziksel Aktivite Stratejisinde (DPAS) özel sektör için önerilen eylemleri şöyle belirtmiştir (World Health Organization, 2004)

- *Mevcut ürünlerdeki doymuş yağlar, trans yağ asitleri, serbest şekerler ve tuz seviyelerini sınırlayın ve daha iyi besin değerine sahip yeni ürünleri piyasaya sürmeyi düşünün;*
- *Tüketicilere ekonomik, sağlıklı ve besleyici seçenekler geliştirmeye ve sunmaya devam etmek;*
- *Özellikle çocuklara, özellikle doymuş yağlar, trans yağ asitleri, serbest şekerler veya tuz içeriği yüksek gıdaların tanıtımı ve pazarlanmasıyla ilgili olarak DPAS'ı destekleyen sorumlu pazarlama uygulayın;*
- *Tüketicilere yeterli ve anlaşılır ürün ve beslenme bilgileri sağlayın;*

- *Tüketicilerin gıdanın besin değeri konusunda bilinçli ve sağlıklı seçimler yapmasına yardımcı olacak basit, açık ve tutarlı gıda etiketleri ve kanıta dayalı sağlık beyanları yayınlamak;*
- *Ulusal yönergeler, uluslararası standartlara ve DPAS'ın genel amaçlarına uygun olarak sağlıklı beslenmeyi ve fiziksel aktiviteyi teşvik etmek; ve*
- *Ulusal makamlara gıda bileşimi hakkında bilgi sağlamak.*

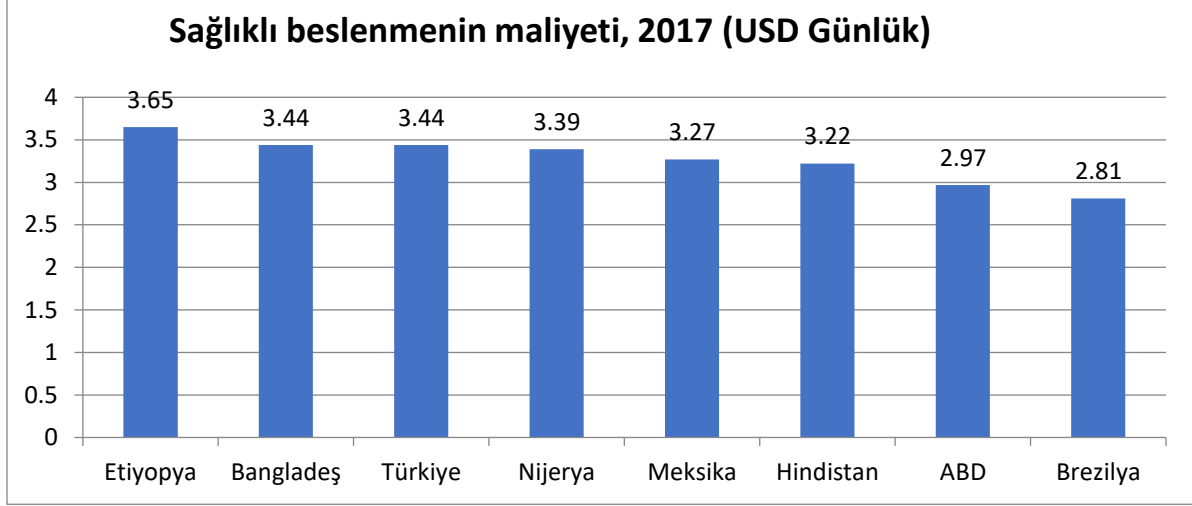
2011 yılında yapılan toplantı ile beraber ise yeni karar alınmış ve bu doğrultuda yeni öneriler Birleşmiş Milletler (BM) Bulaşıcı Olmayan Hastalıklara İlişkin Siyasi Bildirgesi olarak ortaya koyulmuştur (United Nations, 2011). Bu öneriler doğrultusunda şu çıkarımlar yapılabilir: Mevcut ulusal mevzuat ve politikaları dikkate alarak, sağlıksız gıdaların ve alkolsüz içeceklerin çocuklara pazarlanmasının etkisini azaltmak için DSÖ tavsiyeleri setini uygulamak için önlemler almak; Uygun fiyatlı ve erişilebilir olan ve şekerler, tuzlar ve yağlar hakkında bilgiler dahil olmak üzere ilgili beslenme gerçeklerine ve etiketleme standartlarına uyan ve uygun olduğunda, daha sağlıklı seçenekler sağlamak için ürünleri yeniden formüle ederek dahil olmak üzere, sağlıklı bir diyetle tutarlı daha fazla gıda ürünü üretmeyi ve teşvik etmeyi düşünün, trans yağ içeriği; Çalışanlar arasında sağlıklı davranışlar için elverişli bir ortamı teşvik etmek ve yaratmak; Sodyum tüketimini azaltmak için gıda endüstrisinde tuz kullanımını azaltmaya yönelik çalışmalar yapmak.

Görüldüğü üzere zaman içerisinde tüketicilere sağlıklı gıda ulaştırılması noktasında hem devlet bazında hem özel sektör bazında olumlu gelişmeler görülmektedir. Ancak var olan yapıcı politika sayılarının artırılması ve yerel bazlı değil de global olarak herkesi kapsayacak politikaların belirlenmesi kaçınılmazdır. Yoksulluğun her geçen gün arttığı bir dünyada, 2050 yılı itibari ile yoksulluğun bitirileceği yönünde sloganlar maalesef eyleme geçilmediği sürece gerçekçi durmamaktadır. Bugünü kurtarma politikasından başka bir amaca da hizmet etmemektedir.

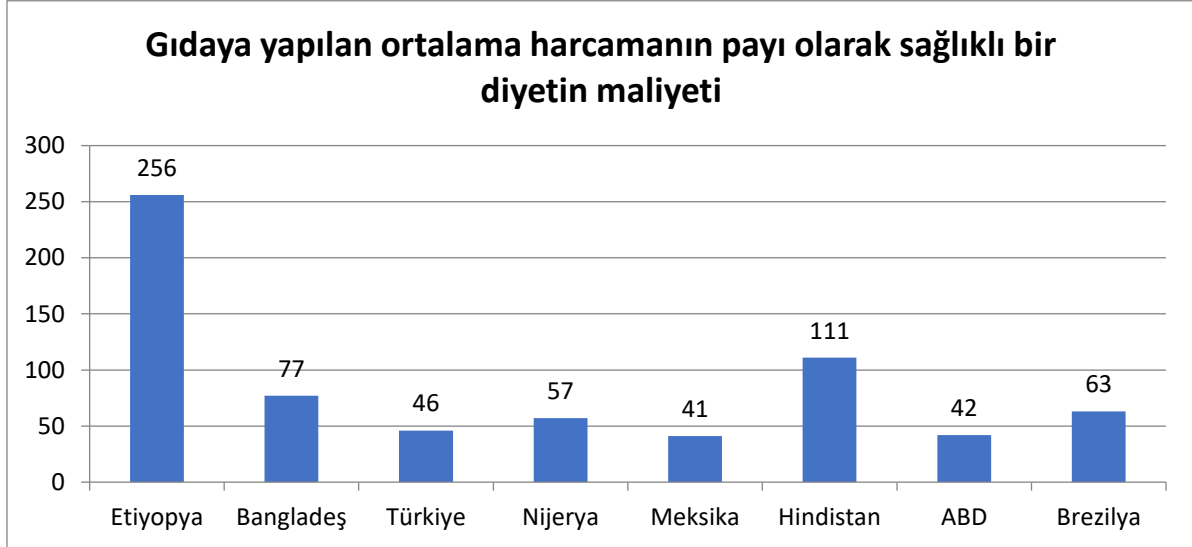
2. Covid-19 Döneminde Gıda Fiyatları ve Yoksulluk

Son yıllarda uluslararası gıda fiyatlarındaki keskin artışlar, anlaşılır bir şekilde, yoksullar üzerindeki potansiyel etkiler konusunda ciddi endişeleri artırdı. Gıda fiyatlarındaki bu tür dramatik değişiklikler, gelirlerinin çoğunu gıdaya harcayan ama aynı zamanda hayatlarını kazanmak için büyük ölçüde gıda üretimine bağımlı olan dünyadaki yoksullar için gerçekten önemli sonuçlar doğurabilmektedir (Headey, 2018). Bununla beraber dünya genelinde insanlar sağlıklı beslenme imkanlarına ulaşma noktasında konusunda da büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Aşağıda verilen üç figür birçok ülkede insanların sağlıklı bir beslenme noktasında hangi aşamada olduğunu bizlere net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu rakamlar Covid-19 sonrası içinde artarak devam etmektedir. Sokağa çıkma yasakları, evden çalışma ve fiziksel mesafe, insanların hane bütçelerinin daha büyük paylarını gıda ve barınma için harcamasına neden olurken, ulaşım, giyim ve eğlence gibi alanlara yapılan harcamalarda azalmalar oluşmuştur (Andam vd., 2020). Milyonlarca kişinin işini kaybetmesi nedeniyle gelirler düşerken, gerekli olmayan kalemlere yapılan harcamalar muhtemelen depresyonda kalmaya devam edecektir (Reinsdorf, 2020). Sağlıklı beslenme için günlük olarak 3-4 dolar bazında bir maliyet bulunurken, bu küçük miktarı dahi

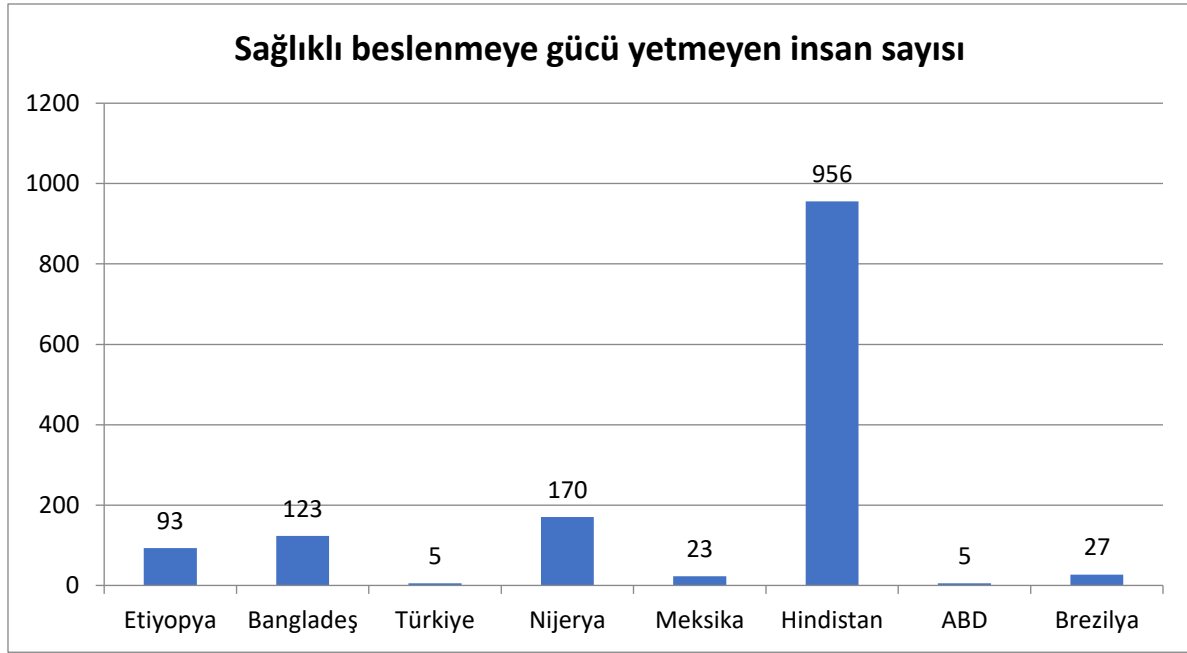
karşılamada zorluk çeken insan sayısı da maalesef oldukça yüksektir. Hindistan'da 956 milyon insan günlük ihtiyacını karşılayamazken bu sayı Nijerya'da 170, Bangladeş'te 123 ve Türkiye'de 5 milyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Roser ve Ritchie, 2021). Aşağıdaki figürlerde belirtilen rakamlar bu sayıların daha iyi anlaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Figür 1: Sağlıklı Beslenme Maliyeti
Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Figür 2: Gıdaya Yapılan Ortalama Harcamanın Payı Olarak Sağlıklı bir Diyetin Maliyeti
Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Figür 3: Sağlıklı Beslenmeye Gücü Yetmeyen İnsan Sayısı

Kaynak: Roser ve Ritchie, 2021

Dünya Bankası'nın yaptığı son analizler, COVID-19'un bu yıl ek 88 ile 115 milyon arası bir insanı aşırı yoksulluğa iteceğini belirtmektedir (Blake ve Wadhwa, 2020). Dünya Bankası Grubu, yeni yoksulların en büyük payının Güney Asya'da olacağını ve Sahra Altı Afrika'nın hemen arkasında olacağını tahmin ediyor (Reynolds vd., 2015). Ayrıca, yoksulluk ve paylaşılan refah raporuna göre, yeni yoksulların çoğu, ekonomik faaliyetin karantinalar ve diğer hareketlilik kısıtlamalarından en çok etkilendiği sektörler olan kayıt dışı hizmetler, inşaat ve imalatla uğraşan kesimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Blake ve Wadhwa, 2020). Küresel kalkınmanın diğer pek çok yönü gibi, COVID-19 gıda sektörü içinde endişe verici bir seviyeye gelmiş durumdadır. Yukarıda verdiğimiz yoksulluk rakamlarına ek olarak, BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılan bir ön değerlendirmeye göre, pandemi 2020'de dünyadaki toplam yetersiz beslenen insan sayısına 83 ile 132 milyon kişi ekleyebilir (UNICEF, 2020).

Yukarıda verilen kaynaklar ile beraber ayrıca ülke bazlı değerlendirmelerin yapılması da hem dünya genelinde oluşan durumun vahametini ortaya koymak için önem arz etmektedir. Bu nedenle gıda fiyatları ile yoksulluk arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması noktasında gelişmemiş veya gelişmekte olan bazı örneklendirmeler üzerinden tartışmamıza devam edeceğiz. Bu bölümde ele alacağımız ülkeler üzerinde kullanılacak veriler doğrudan Maros Ivanic ve Will Martin (2008) tarafından kaleme alınan makaleden alınan veriler doğrultusunda ortaya konulmuştur.

İlk olarak Kamboçya üzerinde değerlendirme yapan bilim insanları, fiyat değişikliklerinin yoksulluk üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu emtianın pirinç olduğunu vurgulamışlardır. Ülkede pirinç fiyatının %10'luk bir artış yaşamasının ulusal yoksulluk oranlarını 0,5 puan artırdığı bulgusuna varılmıştır, bu durum aynı zamanda hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluğu artırdığı görülmektedir. Madagaskar'da yoksulluk oranı ise temel gıdaların fiyatlarına çok daha duyarlıdır. Pirincin fiyatındaki artışlar yoksulluğu önemli ölçüde artırıyor, bu da kentsel ve kırsal alanlardaki yoksulların satın alımlarında pirincin önemi ile uyumlu bir sonuç ortaya koyuyor. Malavi ve Zambiya için en etkili bireysel meta, hem kentsel hem de kırsal hanelerin net alıcı olduğu mısırdır, bu nedenle fiyatındaki artış hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksulluğu artırır. Mısır fiyatını %10 artırmak, Malavi ve Zambiya'da yoksulluğu kırsal alanlarda %0,5 ve %0,8, kentsel alanlarda %0,3 ve %0,2 ve her iki durumda da ülke genelinde %0,5 artırılması anlamına gelmektedir. Pakistan'da kırsal ve kentsel yoksulluk üzerindeki etkiler arasında keskin zıtlıklar karşımıza çıkmaktadır. Pirinç, süt ürünleri ve buğday fiyatlarındaki artışlar kırsal kesimde yoksulluğu azaltırken, kentlerde yükseltiyor olması bu ülkede durumun biraz daha farklı açılardan incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi, gıda fiyatlarındaki artış konusu, dünya genelindeki fiyatlardaki artışın hane halkları üzerinde büyük olumsuz etkiler doğurmaktadır (Ivanic and Martin, 2007). Batı ve Orta Afrika'da pirinç, mısır ve diğer hububat fiyatları 2007'nin sonundan bu yana önemli ölçüde artmış olması, yetkililerin yanı sıra birçok ülkedeki kalkınma ortaklarını, verginin bir kısmını

dengelemeye yardımcı olabilecek bir dizi telafi edici önlemleri düşünmeye sevk etmiştir (Wodon vd., 2008). Hepsinden önce dikkat edilmesi gereken nokta ise, fiyatlardaki bu artışların yoksullar üzerinde olumsuz etkisinin Covid-19 dönemi için artan seviyede kırmızı alarm veriyor olmasıdır.

3. Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programının Rolü

Dünya Gıda Programı açlığa karşı küresel mücadelede BM'nin en önde gelen kuruluşlarından birisidir. 1961 yılında kurulmuş, dünyanın en büyük insani yardım kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel açlığı ve yoksulluğu hafifletmeye yönelik süregelen çabalarda, Dünya Gıda Programı, gıdaları acil ihtiyaçları karşılamak ve ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemek için bir araç olarak kullanıyor (Cozzolino, 2012). Dünya Gıda programı uyguladığı programlar ile beraber doğru miktarda gıdanın gerekli gruplara ulaştırılması noktasında gerekli lojistiğin sağlanmasını sağlamaktadır. Kendi belirledikleri misyonları ise şöyle verilmiştir; Dünya Gıda Programı (WFP), hayat kurtaran ve hayatları değiştiren, acil durumlarda gıda yardımı sağlayan ve beslenmeyi iyileştirmek ve dayanıklılık oluşturmak için topluluklarla birlikte çalışan lider insani yardım kuruluşudur (Dünya Gıda Örgütü, 2021).

Uluslararası toplum, 2030 yılına kadar açlığı sona erdirmeyi, gıda güvenliğini sağlamayı ve daha iyi beslenmeyi sağlamayı taahhüt etmiş olsa da, dünya çapında dokuz kişiden biri hala yeterli yiyecek bulamıyor. Açlık ve yoksulluk döngüsünü kırmak için verilen mücadelenin merkezinde gıda ve gıda ile ilgili yardımlar yer alıyor. 2020 yılında, 84 ülkede 115,5 milyon yardım edilmiştir (Dünya Gıda Örgütü, 2021).

Açlıkla mücadele çabaları, çatışmalardan etkilenen bölgelerde barış koşullarının iyileştirilmesine katkısı ve açlığın bir savaş ve çatışma silahı olarak kullanılmasını önleme çabalarında itici güç olarak hareket etmesi nedeniyle Dünya Gıda Örgütü 2020'de Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü (Dünya Gıda Örgütü, 2021). Tüm bu olumlu gelişmeler karşısında tabii ki eleştirilerinde odağı halinde bir kuruluştur. Gıda yardımı, yıllar boyunca birçok eleştirinin odak noktası olmuştur. Örneğin, OECD (Clay, 2006) verilerine göre bu tür programlar bağışçılara fazla ürünlerini elden çıkarmanın bir yolunu sağlayarak öncelikle bağışçıların çıkarlarına hizmet etmektedirler. Gıda yardımı, diğer yardımlar gibi, yozlaşmış yönetişimin veya çatışma durumlarının sürdürülmesine de dahil edilmiş olmaları da tartışılan bir diğer önemli konudur (Maren, 2009).

Faaliyetlerini daha çok çatışma, doğal felaket ve yoksulluğun fazla olduğu bölgelerde sürdürmektedir. Bu nedenle felaketler ve acil durumlar ile nasıl baş edilmesi gerektiği noktasında gerekli eğitimlerin alınması hem üst kademe hem de alt birimler için önem arz etmektedir. Kapasite yönetiminin temelden aktif bir şekilde dizayn edilmesi bu noktada kuruluşa fayda vereceği gibi işbirliği kurdukları devlet ve sivil toplum kuruluşlarına da yardımcı olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan birisi, bir felaketi takip eden farklı aşamaların iyi sınıflandırılması gelmektedir. Hazırlık, anında yanıt ve yeniden yapılanma durumlarının en iyi şekilde analiz edilmesi ve tüm hazırlıkların bu doğrultuda

yapılması gerekmektedir (Altay and Green, 2006; Van Wassenhove, 2006). Dünya Gıda Programı'nın faaliyetleri ve operasyonları da bu doğrultuda (a) acil durum; (b) kurtarma; (c) geliştirme ve (d) özel operasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Dünya Gıda Programı, 2021).

Bunlarla beraber programın dünya genelinde işbirliği yaptığı birçok kamu ve özel kurumu mevcuttur. Dünya Gıda Programı'nın bu noktada ortaya koyduğu gelişmeleri kendi raporları doğrultusunda görebilmekteyiz (Dünya Gıda Programı, 2021).

- *Hükümetler DGP'nin ana ortaklarıdır. Ajans, planlama sürecinin her aşamasında ulusal ve yerel makamlara danışır.*
- *Dünya Gıda Programı, küçük taban gruplarından büyük uluslararası yardım kuruluşlarına kadar dünya çapında yaklaşık 1.000 sivil toplum kuruluşu (STK) ile çalışmaktan gurur duymaktadır.*
- *Çığır açan, yenilikçi küresel ortaklıkların uzun bir geçmişine sahip olan DGP, yalnızca küresel sorunları çözmek için değil, aynı zamanda ölçülebilir iş sonuçları yaratmak için teknik yardım ve bilgi transferini finansal katkılarla birleştiren anlamlı özel sektör ilişkileri için yüksek bir standart belirler. Her bir ortakla birlikte, ilgi alanlarımız ve hedeflerimiz arasında sinerji yaratan stratejik bir ortaklık geliştirerek, işi Açılığa Son'a bir adım daha yaklaştıran etki yaratmak için değerli uzmanlık alışverişinde bulunuyoruz.*
- *Doğal veya insan kaynaklı afetler meydana geldiğinde, gıda yardımı tek öncelik değildir. Su, hijyen ve acil barınma da acilen ihtiyaç duyulduğundan, Dünya Gıda Programı, uzman BM kurumları da dahil olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlarla yan yana çalışmaktadır. Aynı şekilde kalkınma projelerinde de gıda dışı kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır.*
- *Acil durumlara etkin bir şekilde yanıt vermek, kıtlık nedeniyle tehlikede olan hayatları kurtarmak ve 2030 yılına kadar Açılığa Son'a ulaşmamızı sağlamak, her biri benzersiz uzmanlık ve bilgi birikimine katkıda bulunan, insani yardım kuruluşları, hükümetler veya özel sektör operatörleri gibi birkaç ortağın koordineli çalışmasını gerektirir.*
- *Dünya Gıda Programı, çeşitli konu alanlarında uzmanlığa sahip düşünce kuruluşları ve akademi ile uzun süredir devam eden ortaklıklara sahiptir.*
- *Acil durum hazırlığı, beslenme, gıda güvenliği, güvenlik ağları, gıda güvenliği, tedarik zinciri yönetimi ve lojistiğinin yanı sıra halk sağlığı ve tarımsal kalkınma ile ilgilenen kuruluşlar, açlığın sıfır olduğu bir dünyanın yolunu açmaya yardımcı olmak için benzersiz teknik bilgilerini getiriyor. Bu ortaklıkların çoğu, belirli bir bölgeye özgü araştırmalara odaklanmış, coğrafi temellidir.*

Bu doğrultuda programlarını geliştiren grubun ilk hedefi sıfır açlığı dünya genelinde sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır. Açlığı sona erdirmeyi, gıda güvenliğini sağlamayı, beslenmeyi iyileştirmeyi ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmeyi taahhüt eder ve Dünya Gıda Programının önceliğidir. Bunu yapabilmek için sağlam bir kapasite yönetimine sahip olunması gerektiği bilincinde olan grup ülke kapasitelerinin güçlendirilmesi noktasında da önemli hizmetler yapmaktadır. Kapasite yönetiminde belirli bir seviyeye gelen program bu sayede acil ve afet yönetimlerinde öncülük etme kapasitesine sahip olmuştur. 50 yılı aşkın bir süredir, Dünya Gıda Programı, genellikle çatışma, çatışma sonrası veya afet durumlarında acil gıda yardımı sağlamaktadır. Bu tarz acil durumlar karşısında, stratejik bir yeniden düşünme sistemine giren Dünya Gıda Programı, gıda yardımı kavramı ile beraber ihtiyaç sahiplerine hem maddi hem manevi desteklerde bulunmaktadır. İnsani yardım ve hizmetler kategorisine de giren

bu tarz yardımları sadece kendi servisleri ile değil aynı zamanda kamu ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile beraber gerçekleştirmektedirler.

Tüm bunların ışığında, genel olarak bakacak olursak, Dünya Gıda Programı çalışmalarını daha çok güney ülkeler üzerinde yoğunlaştırmıştır. 84 ülkede 116 milyon insana (15 milyonu çocuk) gıda veya nakit yardımları yapan program aynı zamanda beslenme destek programları ve iklim ve diğer şoklara karşı dayanıklılık oluşturmaya yönelik faaliyetler de yürütmektedir (Dünya Gıda Programı, 2021). Covid-19 döneminde ise daha fazla bir yükü karşı karşıya kalan program, bu dönem içerisinde hükümetlerle birlikte çalışmalar yapmıştır. Bu noktada ise şu politikalar önemsenmiştir (Dünya Gıda Programı, 2021): yoksulluğu, gıda güvensizliği ve yetersiz beslenmeyi ele almak için sosyal koruma programlarını güçlendirmek ve genişletmek; gıda üretimini, ticaretini, dağıtımını ve tüketimini sürdürmek; gelişmiş tedarik zincirleri, veri toplama ve en savunmasızlar için hedefli beslenme hizmetleri yoluyla ulusal sağlık sistemlerini desteklemek; ve pandemi sonrasında eğitim faaliyetlerinin askıya alındığı okul beslenmesine alternatifler sağlamak.

Ülke bazlı analizlere bakacak olursak programın aktif olarak oynadığı rolü daha iyi anlayabiliriz (Dünya Gıda Programı, 2021). Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde faaliyetlerini duraksatmadan devam ettiren program, 6.9 milyon insana gıda ve beslenme yardımı yapmıştır. Nijerya'nın kuzeydoğusunda 8.6 milyon insan gıda güvensizliği yaşıyor. Artan çatışma, yerinden edilme ve COVID-19'un etkisi ile zorluklar yaşansa Dünya gıda programı ihtiyacı olan insanlara yardım etmek için müdahalesini devam ettirmektedir. Sahel Bölgesinde ise 5 milyon kişiye acil ihtiyaç kodu altında gıda yardımı yapılmaktadır. Güney Sudan ise iç çatışmalar nedeniyle yerinden edilmiş milyonlar açlık ile karşı karşıya bulunmaktadır. 2020 yılı itibarıyla 5 milyon kişiye ulaşılmıştır. Son yıllarda karşılaştığımız en büyük iki trajedi Suriye ve Yemen'de yaşanmaktadır. Rekor sayıda Suriyeli şu anda gıda güvenliğinden yoksun durumda ve 12.4 milyon insan temel bir öğüne erişmek için mücadele ediyor. Bu, ülke nüfusunun neredeyse %60'ına tekabül etmektedir. Dünya Gıda programı Suriye içinde ve dışında bu insanlara yardımlarını devam ettirmektedir. Dünya Gıda Programı Yemen'de ise en büyük mücadelesini vermektedir. Her ay yaklaşık 13 milyon savunmasız insanın gıda ihtiyacını karşılayabilmek için büyük bir mücadele verilmektedir.

Dünya Gıda Programı her ne kadar eleştirilse de insanlara ulaşılması noktasında en önemli kurumlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılanlar ve yapılması planlananlar tam anlamıyla gerçekleşirse aslında daha huzurlu bir dünya bizi bekliyor olacaktır. Burada düşünülmesi gereken husus bu programın tek başına değil de özellikle gelişmiş ülkelerden gerekli yardımı almasıdır. Uluslararası arenada gerçekleşecek her türlü iş birliği ile geleceğe dönük yapıcı politikalar ile beraber daha sağlam adımlar atılabilir. Ülkelerin kendi menfaatlerini bu tür insani konularda bir kenara bırakması ve elini taşın altına koyması Dünya Gıda Programı'nın işini de hafifletecektir.

Sonuç

Genel olarak ele aldığımız gibi, açlık, yetersiz beslenme, kötü politikalar ve kaynakların adaletsiz dağılımı günümüzde temel ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Zenginlerin giderek refah seviyelerini arttırdığı ve normal şartlarda dahi yeterli seviyede beslenemeyenlerin gün geçtikçe daha da fakirleştiği bir dünya düzeninde yoksulluk sayılarının artması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Zengin kesim istediği her şeyi alabilirken, ihtiyaç sahibi olan insanların ise temel ihtiyaçlarını dahi giderememesi var olan sistemin tartışılması gerektiğini ortaya koymaktadır. İnsanların yaşamlarını ikame edebilmek için ihtiyaç duyduğu gıdanın daha adil bir şekilde ulaştırılması için uluslararası arenada girişimlerin gerçekleştirilmesi zaruret göstermektedir. ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Fransa gibi gelişmiş ülkelerin Afrika, Güney Asya, Güney Amerika gibi bölgelerdeki girişimlerinde samimi olması ve politikalarını bu doğrultuda güçlendirmesi gerekmektedir. Tabii ki bu gelişmiş ülkeler aynı zamanda kendi insanların haklarını da en iyi şekilde korumalı ve var olan düzensiz beslenmenin, açlığın ve yoksulluğun kendi ülkelerinde de yok bulmasını sağlayıcı politikalar üretmeleri beklenmelidir. Bunu gerçekleştirirken, gıdaya erişimin bir insan hakkı olduğunu ve hükümetlerin insanların iyi beslendiğinden emin olma sorumluluğu olduğunu unutmadan hareket etmelidirler.

Kamu kuruluşları bu politikaları üretirken tek karar alıcı organizma olarak hareket etmekten kaçınmalı ve birebir halkın içinde olan sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kuruluşlardan da yardım talep etmeli ve işbirliği kurmalıdırlar. Bu işbirliğinin gerçekleşmesi durumunda, gelir, büyüme ve gelişim oranı doğrultusunda ülke içerisinde gıda fiyat istikrarı sağlanabilir. Aynı şekilde eğitim ve bilgi aktarımı ile beraber piyasaların etkinliğinde artış olacağı gibi yerel pazarlara erişim, kırsal altyapının geliştirilmesi ve tarımsal araştırma ve geliştirmenin de olumlu şekilde dizayn edilmesine yardımcı olacaktır.

Dünya Gıda Programı'nın günümüzde yaptıkları yeterli olmasa da yukarıda belirtilen hedeflere ulaşılması noktasında önemli adımlar atıldığını ortaya koymaktadır. Programın hedeflerine ulaşması ve daha fazla insanın sağlıklı ve yetersiz beslenmeden kurtarması daha aktif politikalar üretmesi ve işbirlikleri ile mümkündür. Aksi halde, 9 milyardan fazla olması öngörülen küresel nüfusu beslemek ve 2030 yılına kadar küresel, ulusal ve hane düzeyinde sıfır açlığa ulaşma hedefi gerçekçi bir hedef olmayacaktır.

Kaynakça

- Altay, N., & Green III, W. G. (2006). OR/MS research in disaster operations management. *European journal of operational research*, 175(1), 475-493.
- Andam, K., Edeh, H., Oboh, V., Pauw, K., & Thurlow, J. (2020). Impacts of COVID-19 on food systems and poverty in Nigeria. *Advances in Food Security and Sustainability*, 5, 145.

- Anderson, K., Rauser, G., & Swinnen, J. (2013). Political economy of public policies: insights from distortions to agricultural and food markets. *Journal of Economic Literature*, 51(2), 423-77.
- BLAKE, P., & WADHWA, D. (2020). 2020 Year in Review: The impact of COVID-19 in 12 charts. Erişim Adresi: <https://blogs.worldbank.org/voices/2020-year-review-impact-covid-19-charts>
- Centers for Disease Control and Prevention (2010). IMMPaCt: international micronutrient malnutrition prevention and control program. Erişim adresi: [http:// www.cdc.gov/impact/](http://www.cdc.gov/impact/)
- Children's Food Trust - Wellbeing Info. (2021). Erişim Adresi: <https://wellbeinginfo.org/services/childrens-food-trust/>
- Clay, E., Riley, B., Urey, I., & Clay, E. (2006). *The Development Effectiveness of Food Aid: Does Tying Matter?*. OECD publishing.
- Cozzolino, A., Rossi, S., & Conforti, A. (2012). Agile and lean principles in the humanitarian supply chain: The case of the United Nations World Food Programme. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*.
- Dorward, A., & Kydd, J. (2004). The Malawi 2002 food crisis: the rural development challenge. *The Journal of Modern African Studies*, 42(3), 343-361.
- Dünya Gıda Programı, (2021). Mission and values | World Food Programme. Erişim Adresi: <https://www.wfp.org/overview>
- Finnemore, M., & Sikkink, K. (2001). Taking stock: the constructivist research program in international relations and comparative politics. *Annual review of political science*, 4(1), 391-416.
- FNS Documents & Resources | USDA-FNS. (2021). Erişim Adresi: https://www.fns.usda.gov/resources?keywords=nutrition%20standards&f%5B0%5D=resource_type%3A10
- Hampton, T. (2007). Food insecurity harms health, well-being of millions in the United States. *Jama*, 298(16), 1851-1853.
- Headey, D. D. (2018). Food prices and poverty. *The World Bank Economic Review*, 32(3), 676-691.
- Healthy Schools. (2021). Erişim Adresi: <https://www.regionofwaterloo.ca/en/health-and-wellness/supporting-healthy-schools.aspx#>
- Ivanic, M., & Martin, W. (2008). Implications of higher global food prices for poverty in low-income countries 1. *Agricultural economics*, 39, 405-416.
- Jayne, T. S. (2012). Managing food price instability in East and Southern Africa. *Global Food Security*, 1(2), 143-149.
- L'Abbé, M., Schermel, A., Minaker, L., Kelly, B., Lee, A., Vandevijvere, S., ... & Informas. (2013). Monitoring foods and beverages provided and sold in public sector settings. *obesity reviews*, 14, 96-107.
- Lynch, C. (2019). Popular U.N. Food Agency Roiled by Internal Problems, Survey Finds. Erişim Adresi: from <https://foreignpolicy.com/2019/10/08/world-food-program-un-survey-finds-abuse-discrimination/>
- Maren, M. (2009). *The road to hell*. Simon and Schuster.

- Reinsdorf, M. (2021). Data Disruption: The Impact of COVID-19 on Inflation Measurement. Erişim Adresi: <https://blogs.imf.org/2020/11/10/data-disruption-the-impact-of-covid-19-on-inflation-measurement/>
- Reynolds, T. W., Waddington, S. R., Anderson, C. L., Chew, A., True, Z., & Cullen, A. (2015). Environmental impacts and constraints associated with the production of major food crops in Sub-Saharan Africa and South Asia. *Food Security*, 7(4), 795-822.
- Roser, M., & Ritchie, H. (2021). Food Prices. Erişim Adresi: <https://ourworldindata.org/food-prices>
- Ross, S. (2007). The World Food Programme: a case of benign US policy?. *Australian Journal of International Affairs*, 61(2), 267-281.
- Ross, S. (2011). *The world food programme in global politics*. FirstForumPress.
- Sacks, G., Swinburn, B., Kraak, V., Downs, S., Walker, C., Barquera, S., ... & INFORMAS. (2013). A proposed approach to monitor private-sector policies and practices related to food environments, obesity and non-communicable disease prevention. *obesity reviews*, 14, 38-48.
- Silva, C. (2020). Food insecurity in the US by the numbers. *National Public Radio, Health News Florida*. Erişim Adresi: <https://www.npr.org/2020/09/27/912486921/food-insecurity-in-the-u-s-by-the-numbers>
- Swinburn, B. A., Sacks, G., Hall, K. D., McPherson, K., Finegood, D. T., Moodie, M. L., & Gortmaker, S. L. (2011). The global obesity pandemic: shaped by global drivers and local environments. *The Lancet*, 378(9793), 804-814.
- Swinnen, J. F. (2010). The political economy of agricultural and food policies: recent contributions, new insights, and areas for further research. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 32(1), 33-58.
- UNICEF. (2020). BM Raporu uyarıyor: Dünyada her geçen gün açlık çeken insan sayısı artarken ve kötü beslenme giderek yaygınlaşırken 2030 yılı itibariyle Sıfır Açlık Hedefine ulaşmak mümkün olmayabilir. Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/bm-raporu-uyar%C4%B1yor-d%C3%BCnyada-her-ge%C3%A7en-g%C3%BCn-a%C3%A7lık-%C4%B1k-%C3%A7eken-insan-say%C4%B1s%C4%B1-artarken-ve-k%C3%B6t%C3%BC>
- United Nations (2011). Political Declaration of the High-level Meeting of the General Assembly on the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases. New York: United Nations, General Assembly
- Van Wassenhove, L. N. (2006). Humanitarian aid logistics: supply chain management in high gear. *Journal of the Operational research Society*, 57(5), 475-489.
- Wodon, Q. T., Tsimpo, C., Backiny-Yetna, P., Joseph, G., Adoho, F., & Coulombe, H. (2008). Potential impact of higher food prices on poverty: summary estimates for a dozen west and central African countries. World Bank Policy Research Working Paper, (4745).
- World Health Organization (2004). Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. World Health Organization: Geneva.
- World Health Organization. (2008). Global strategy on diet, physical activity and health: a framework to monitor and evaluate implementation. Erişim Adresi: <https://www.who.int/dietphysicalactivity/M&E-ENG-09.pdf>